

แรงงานนอกระบบเป็นภาคส่วนที่สำคัญของกำลังแรงงานในประเทศไทย
รูปโดย Pailin Wedel

Women in Informal Employment Globalizing and Organizing

WIEGO รายงานสรุปเชิงสถิติ ฉบับที่ 20 เดือนกันยายน 2562

แรงงานนอกระบบในเขตเมืองของไทย: ข้อมูลสรุปทางสถิติ

วิสณี พูลทรัพย์ โจแอนน์ วาเน็คและฟรังซัวร์ คาร์เร

การจ้างงานนอกระบบคือ การจ้างงานที่ผู้ทำงานไม่ได้
รับความคุ้มครองหรือไม่มีหลักประกันทางสังคม
จากการทำงาน เช่น ไม่ได้รับสิทธิ ประกันสังคม บำนาญ การ
รักษาพยาบาล สิทธิลาป่วยหรือลาหยุดประจำปีโดยได้รับค่าจ้าง¹

รัฐบาลไทยได้ขยายความคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมไป
ยังแรงงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบผ่านโครงการต่างๆ มีกฎหมาย
เพื่อคุ้มครองลูกจ้างทำงานบ้านและผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผ่านกฎ
กระทรวงคุ้มครองลูกจ้างทำงานบ้านและพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับ
งานไปทำที่บ้าน (ซึ่งใช้กับแรงงานที่รับงานจากภาคอุตสาหกรรมมา
ทำที่บ้านเท่านั้น หรือเรียกว่า ผู้รับงานมาทำที่บ้าน) อย่างไรก็ตาม มี

เพียงแรงงานบางส่วนเท่านั้นที่รับรู้ถึงโครงการเหล่านี้ และแรงงาน
บางคนไม่เข้าเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม เพราะเห็นว่า
สิทธิประโยชน์จากประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบยังมีข้อ
จำกัดอยู่มาก และเป็นความสมัครงใจ โดยแรงงานต้องจ่ายเงินสมทบ
ด้วยเหตุนี้ แรงงานนอกระบบจึงยังคงเป็นภาคส่วนหลักของกำลัง
แรงงานในประเทศไทยและในเขตเมือง

ในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า แรงงานนอกระบบคิดเป็นร้อยละ
28 ของกำลังแรงงานในกรุงเทพมหานคร ในขณะที่คิดเป็นร้อย
ละ 42 ของกำลังแรงงานทั้งหมดในเขตเมือง และคิดเป็นกว่าครึ่งหนึ่ง
(ร้อยละ 56) ของกำลังแรงงานในประเทศไทย 2 สัดส่วนแรงงานนอก
ระบบระหว่างเพศหญิงและเพศชายในแต่ละการแบ่งภาคภูมิศาสตร์มี
ความแตกต่างกันเล็กน้อย แรงงานเกือบทั้งหมดในภาคเกษตรกรรม
ทั้งในเขตเมืองและทั่วประเทศเป็นการจ้างงานนอกระบบ คิดเป็น
ประมาณร้อยละ 92 และร้อยละ 87 ในกรุงเทพมหานคร สัดส่วน
แรงงานนอกระบบเพศหญิงภาคเกษตรกรรมสูงกว่าเพศชายในทุกการ
แบ่งภาคภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร ที่มีความ
แตกต่างกันค่อนข้างมาก ซึ่งแรงงานภาคเกษตรกรรมเพศหญิงเป็น
แรงงานนอกระบบทั้งหมด ในขณะที่แรงงานชายในภาคเกษตรกรรม
ร้อยละ 85 เท่านั้นที่เป็นแรงงานนอกระบบ

ตารางที่ 1: อัตราการจ้างงานนอกระบบ (ภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม) ในกรุงเทพฯ ในเขตเมืองและทั่วประเทศ

	การจ้างงานนอกระบบ			การจ้างงานนอกระบบนอกภาคเกษตรกรรม			การจ้างงานนอกระบบภาคเกษตรกรรม		
	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย
กรุงเทพฯ	28.4	28.0	28.8	28.6	28.2	28.9	86.9	100.0	84.8
ในเขตเมือง	42.1	42.4	41.9	34.0	35.2	33.0	91.7	93.9	90.2
ทั่วประเทศ	55.8	55.6	55.9	37.6	38.5	36.8	92.4	94.6	90.8

¹ รายงานวิเคราะห์ฉบับนี้ใช้ข้อแนะขององค์กรแรงงานระหว่างประเทศในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ใช้ระบุการจ้างงานนอกระบบว่า เป็นอาชีพอิสระ ทำงานในกิจการขนาดเล็ก และกิจการที่ตั้งขึ้นได้
ง่าย ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับกองทุนประกันสังคม หรือเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการแต่ไม่ได้รับผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม ไม่ได้รับสิทธิลาป่วยหรือลาหยุดประจำปีโดยได้รับค่าจ้าง

² ข้อมูลที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้ได้จากการสำรวจกำลังแรงงานในประเทศไทยประจำปี 2560 ตารางที่ 3 อ้างอิงข้อมูลจากการสำรวจกำลังแรงงานเพิ่มเติมในปีที่เลือกทำการสำรวจ

กลุ่มแรงงาน

สมาพันธ์แรงงานนอกระบบในประเทศไทย (FIT) ประกอบด้วยสมาชิก 5 องค์กรซึ่งเป็นตัวแทนของแรงงานนอกระบบ 5 กลุ่ม องค์กรเหล่านี้ทำงานเพื่อช่วยพัฒนาอาชีพและสภาพการทำงานของแรงงานในกลุ่มอาชีพที่องค์กรเป็นตัวแทน รวมทั้งช่วยส่งเสริมการพัฒนาเมืองแบบทั่วถึง องค์กรเหล่านี้ได้แก่ โฮมเน็ทประเทศไทย (ผู้ทำการผลิตที่บ้าน) เครือข่ายลูกจ้างทำงานบ้านในประเทศไทย (ลูกจ้างทำงานบ้าน) สมาคมผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างแห่งประเทศไทย (ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างสาธารณะ) เครือข่ายแผงลอยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ผู้ค้าหาบแร่แผงลอย) และสหกรณ์บริการชุมชนหมู่บ้านนักศึกษา (ผู้ค้าในตลาด) แรงงานในอาชีพต่างๆที่สมาพันธ์แรงงานนอกระบบฯเป็นตัวแทนเหล่านี้ ถือเป็นภาคส่วนสำคัญของกำลังแรงงานทั้งในกรุงเทพมหานคร ในเขตเมือง และของประเทศ (ตารางที่ 2) แรงงานในกลุ่มอาชีพเหล่านี้มีจำนวนมากกว่าหนึ่งล้านคนในกรุงเทพมหานคร มากกว่าสามล้านคนในเขตเมือง และเป็นเกือบหกล้านคนทั่วทั้งประเทศ กลุ่มอาชีพเหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 20 ของแรงงานทั้งหมดในกรุงเทพมหานครและเขตเมือง และเป็นร้อยละ 16 ของแรงงานทั่วทั้งประเทศ

แรงงานผู้ทำการผลิตที่บ้านเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ที่สุดในจำนวนแรงงานทั้ง 5 กลุ่มอาชีพ โดยคิดเป็นร้อยละ 12 ของการจ้างงานทั้งหมดในเขตเมือง รองลงมาเป็นกรุงเทพมหานครและทั่วประเทศ เมื่อพิจารณาทั้งห้ากลุ่มอาชีพพร้อมกันแล้ว ส่วนแบ่งการจ้างงานของเพศหญิงและเพศชายในกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน แต่สำหรับเขตเมืองและทั่วทั้งประเทศแล้วนั้น อาชีพเหล่านี้เป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญสำหรับผู้หญิงมากกว่าสำหรับผู้ชาย โดยพบว่า ในเขตเมืองมีการจ้างงานผู้หญิงในอาชีพเหล่านี้ทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 22 ต่างจากการจ้างงานผู้ชายในอาชีพเหล่านี้ที่มีเพียงร้อยละ 18 และเมื่อคำนวณจากทั่วทั้งประเทศแล้ว พบว่ามีการจ้างงานผู้หญิงในอาชีพเหล่านี้มีร้อยละ 19 ต่างจากการจ้างงานผู้ชายในอาชีพเหล่านี้ที่มีเพียงร้อยละ 13 ในทุกการแบ่งภาคภูมิศาสตร์ การรับจ้างทำงานบ้านเป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายจะเลือกงานขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างมากกว่าผู้หญิง สำหรับอาชีพอื่นๆ ได้แก่ งานทำการผลิตที่บ้าน งานขายของตามตลาดและหาบแร่แผงลอย ก็เป็นแหล่งจ้างงานใหญ่ของผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเช่นกัน

เกือบหนึ่งในสิบคนของแรงงานไทย เป็นผู้ทำการผลิตที่บ้านซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ ดังเช่น นิสรา สุทธิพรรณพงษ์
รูปโดย: Paula Bronstein/Getty Images Reportage

ตารางที่ 2: อาชีพที่สมาพันธ์แรงงานนอกระบบเป็นตัวแทน: จำนวนและร้อยละของการจ้างงานทั้งหมด แบ่งตามเพศ ในเขตกรุงเทพ เขตเมือง และทั่วประเทศ

จำนวนและร้อยละ (ตัวเลขในวงเล็บ)	การจ้างงานในกรุงเทพมหานคร			การจ้างงานในเขตเมือง			การจ้างงานในประเทศไทย		
	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย
ลูกจ้างทำงานบ้าน	99,177 (1.9)	70,167 (2.9)	29,011 (1.0)	170,788 (1.0)	131,629 (1.7)	39,158 (0.4)	218,723 (0.6)	167,907 (1.0)	50,816 (0.3)
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	558,573 (10.7)	261,840 (10.7)	296,732 (10.7)	2,002,031 (11.8)	1,088,598 (13.8)	913,433 (10.1)	3,669,726 (9.7)	2,081,506 (12.1)	1,588,220 (7.7)
ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง	154,834 (3.0)	5,912 (0.2)	148,922 (5.4)	239,238 (1.4)	10,249 (0.1)	228,988 (2.5)	307,304 (0.8)	13,265 (0.1)	294,039 (1.4)
ผู้ค้าในตลาด	167,118 (3.2)	95,465 (3.9)	71,652 (2.6)	533,113 (3.1)	311,245 (3.9)	221,868 (2.4)	891,816 (2.4)	518,503 (3.0)	373,313 (1.8)
ผู้ค้าหาบแร่แผงลอย	143,833 (2.7)	80,935 (3.3)	62,898 (2.2)	438,398 (2.6)	228,977 (2.9)	209,421 (2.3)	805,008 (2.1)	425,140 (2.5)	379,868 (1.9)
สินค้าและบริการไม่รวมอาหาร	27,410 (0.5)	12,289 (0.5)	15,121 (0.5)	158,540 (0.9)	73,145 (0.9)	85,395 (0.9)	376,284 (1.0)	180,831 (1.1)	195,453 (1.0)
การขายอาหารริมทาง	116,423 (2.2)	68,645 (2.8)	47,777 (1.7)	279,858 (1.6)	155,832 (2.0)	124,026 (1.4)	428,724 (1.1)	244,309 (1.4)	184,416 (0.9)
รวมทั้งสิ้น	1,123,535 (21.5)	514,319 (21)	609,215 (21.9)	3,383,568 (19.9)	1,770,698 (22.4)	1,612,868 (17.7)	5,892,577(15.6)	3,206,321 (18.7)	2,686,256 (13.1)

ตารางที่ 3: จำนวนผู้ค้าในตลาดและผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ในกรุงเทพมหานครและเขตเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2555-2561

กรุงเทพมหานคร	2555	2558	2560	2561
ผู้ค้าในตลาด	126,601	151,633	167,118	152,144
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	127,054	123,571	143,838	139,149
เขตเมืองของประเทศ	2555	2558	2560	2561
ผู้ค้าในตลาด	433,787	543,359	533,113	557,344
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	343,729	420,323	438,473	437,642

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แม้ว่าทางการกรุงเทพมหานคร (กทม.) มีความพยายามที่จะลดจำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยและผู้ค้าในตลาดบนพื้นที่สาธารณะของกรุงเทพมหานคร แต่ก็ไม่ส่งผลให้จำนวนผู้ค้าลดลงมากนัก (ตารางที่ 3) แม้จำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจะลดลงบ้างในระหว่างปี 2555-2558 แต่ก็กลับเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2558-2560 แล้วลดลงไปบ้างในปี 2561 แต่จำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในเขตเมืองกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2560 ส่วนจำนวนผู้ค้าในตลาดในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นระหว่างปี 2555-2560 แล้วลดลงในระหว่างปี 2560-2561

แรงงานนอกระบบ

เนื่องด้วยในช่วงหลายปีมานี้ ประเทศไทยได้ขยายแผนประกันสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มแรงงานมากขึ้น มีทั้งการประกันสังคมภาคบังคับและแบบสมัครใจที่รัฐร่วมจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม รวมทั้งมีกฎหมายคุ้มครองลูกจ้างทำงานบ้านและผู้ทำการผลิตที่บ้านมากขึ้น แม้ว่าข้อกฎหมายเหล่านี้จะยังมีปัญหาในเชิงปฏิบัติและสิทธิประโยชน์ประกันสังคมก็ยังมีจำกัด แต่การคุ้มครองทางสังคมเหล่านี้ส่งผลให้ความเป็นนอกระบบในแรงงานบางอาชีพลดลง (ตารางที่ 4) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีลูกจ้างทำงานบ้านในกรุงเทพมหานครเพียงร้อยละ 12 เท่านั้นที่เป็นแรงงานนอกระบบ อัตราการเป็นแรงงานนอกระบบของลูกจ้างทำงานบ้านนอกเขตกรุงเทพมหานครจะค่อนข้างสูงกว่า โดยเฉพาะผู้หญิง แต่โดย

ทั่วประเทศแล้ว มีลูกจ้างทำงานบ้านเพียงร้อยละ 32 เท่านั้นที่เป็นแรงงานนอกระบบ ส่วนผู้ขับซึ่รถจักรยานยนต์รับจ้างมีอัตราการเป็นแรงงานนอกระบบค่อนข้างต่ำ โดยมีผู้ขับซึ่ที่เป็นแรงงานนอกระบบไม่ถึงครึ่งหนึ่ง

ในทุกการแบ่งภาคภูมิศาสตร์ แต่อัตราความเป็นแรงงานนอกระบบของผู้หญิงในอาชีพนี้จะค่อนข้างสูงกว่าผู้ชาย ในจำนวนแรงงานทั้งสี่กลุ่ม อัตราการเป็นแรงงานนอกระบบสูงสุดจะอยู่ในหมู่ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย กล่าวคือ กว่าร้อยละ 90 ของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยทั้งหญิงและชายในทุกพื้นที่การแบ่งภาคภูมิศาสตร์เป็นแรงงานนอกระบบ ผู้ค้าในตลาดส่วนใหญ่ก็เป็นแรงงานนอกระบบเช่นกัน โดยผู้หญิงมีอัตราการเป็นแรงงานนอกระบบสูงกว่าผู้ชายมาก ในกลุ่มผู้

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานครกำลังขายของ
รูปถ่าย: Pailin Wedel

ค้าในตลาดในกรุงเทพมหานครมีอัตราการเป็นแรงงานนอกระบบของผู้หญิงที่ร้อยละ 83 ส่วนของผู้ชายจะอยู่ที่ร้อยละ 73 นอกจากนี้ เกือบสามในสี่ของผู้ทำการผลิตที่บ้านเป็นแรงงานนอกระบบ โดย

ตารางที่ 4: การจ้างงานนอกระบบนอกภาคเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละของการจ้างงานทั้งหมดของงานเฉพาะอย่างโดยแบ่งตามเพศในกรุงเทพมหานคร ในเขตเมืองของไทยและในประเทศไทย

	การจ้างงานในกรุงเทพมหานคร			การจ้างงานในเขตเมือง			การจ้างงานในประเทศไทย		
	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	ผู้หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น
ลูกจ้างทำงานบ้าน	16.1	2.6	12.2	31.2	9.9	26.3	37.0	15.7	32.1
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	79.5	66.0	72.3	76.3	62.8	70.1	77.7	65.8	72.5
ผู้ขับซึ่รถจักรยานยนต์รับจ้าง	41.8	39.0	39.1	48.9	44.6	44.8	46.3	47.6	47.5
ผู้ค้าในตลาด	83.4	73.0	78.9	85.4	78.5	82.5	86.4	82.1	84.6
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	92.6	93.4	93.0	92.5	93.1	92.8	92.8	91.4	92.2

ผู้หญิงมีอัตราการเป็นแรงงานนอกระบบสูงกว่าผู้ชายมาก ผู้ทำการผลิตที่บ้านในประเทศไทยส่วนใหญ่จะถูกจัดประเภทจัดให้เป็นอาชีพอิสระหรือผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือน ซึ่งไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน ด้วยเหตุนี้ อัตราการเป็นแรงงานนอกระบบของแรงงานเหล่านี้จึงค่อนข้างสูง

สถานภาพในการจ้างงาน

นอกจากลูกจ้างทำงานบ้านซึ่งถูกจัดสถานภาพให้เป็นลูกจ้างทั้งหมดแล้วนั้นสถานภาพส่วนใหญ่ของแรงงานทั้ง 5 อาชีพก็คืออาชีพอิสระโดยไม่มีลูกจ้าง ซึ่งเรียกกันว่าผู้ทำงานส่วนตัว (เป็นนายตัวเอง) (ตารางที่ 5) ในกรุงเทพมหานคร มีผู้หญิงที่เป็นผู้ทำงานส่วนตัวในอาชีพผู้ทำการผลิตที่บ้านร้อยละ 56 และเป็นผู้ค้าในตลาดร้อยละ 60 เป็นผู้ค้าหาบเร่แผงลอยร้อยละ 69 ส่วนผู้ชายที่เป็นผู้ทำงานส่วนตัวในอาชีพผู้ทำการผลิตที่บ้านร้อยละ 57 และเป็นผู้ค้าในตลาดร้อยละ 70 เป็นผู้ค้าหาบเร่แผงลอยร้อยละ 85

ในหมู่ผู้หญิงที่เป็นผู้ซบซึ้งจักรยานยนต์รับจ้างซึ่งมีอยู่ไม่กี่รายนั้น ทุกคนเป็นผู้ทำงานส่วนตัว เทียบกับผู้ชายในอาชีพเดียวกันมีเพียงร้อยละ 56 ที่เป็นผู้ทำงานส่วนตัว ส่วนผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือนก็เป็นสถานภาพที่สำคัญประเภทหนึ่งเช่นกันโดยเฉพาะผู้หญิง เพราะงานที่ทำการผลิตที่บ้านและหาบเร่แผงลอยมีผู้หญิงในสถานภาพเป็น

ผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือนร้อยละ 30 และร้อยละ 26 ในงานขายของในตลาด ในกรุงเทพมหานคร แม้ว่าสถานภาพผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือนของผู้ชายจะมีไม่มากนัก แต่ก็ยังคงมีนัยยะสำคัญ โดยมีผู้ทำการผลิตที่บ้านและการขายของในตลาดผู้ชายที่อยู่ในสถานภาพเป็นผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือนอยู่ร้อยละ 16 และอีกร้อยละ 11 ทำงานหาบเร่แผงลอย ยกเว้นผู้ซบซึ้งจักรยานยนต์รับจ้างผู้ชายซึ่งร้อยละ 43 มีสถานภาพเป็นลูกจ้าง สำหรับแรงงานกลุ่มอื่นๆ สถานภาพการเป็นลูกจ้างมีค่อนข้างน้อยมากกล่าวคือ ในงานที่ทำการผลิตที่บ้าน มีผู้ชายและผู้หญิงเป็นลูกจ้างร้อยละ 11 ส่วนลูกจ้างหญิงและชายในการขายของตามตลาดมีประมาณร้อยละ 14 และอีกร้อยละ 2 เป็นลูกจ้างในการค้าหาบเร่แผงลอย ส่วนสถานภาพนายจ้างเป็นสถานภาพที่สำคัญเฉพาะในการผลิตที่บ้านและมีเพียงผู้ชายเท่านั้น โดยคิดเป็นร้อยละ 17 ของแรงงานในอาชีพนี้ ในขณะที่มีแรงงานผู้หญิงที่ทำการผลิตที่บ้านมีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่มีสถานภาพเป็นนายจ้าง

สัดส่วนสถานภาพการจ้างงานผู้หญิงทั้งในกรุงเทพมหานครในเขตเมืองและทั่วประเทศมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันในหมู่แรงงานชาย กล่าวคือในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อื่นๆยกเว้นกรุงเทพมหานคร สัดส่วนของผู้ชายที่เป็นผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือนในการทำการผลิตที่บ้าน การค้าหาบเร่แผงลอยและการขายของ

ธาดาร สุกธิพรเป็นสมาชิกของโอบเน็กประเทศไทย ชายพาวลิตจากสวนที่ชุมชนร่วมกันดูแล งานนี้ทำให้ธาดารมีความมั่นคงทางรายได้และอาหาร ผู้หญิงเกือบทั้งหมดในภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยล้วนเป็นแรงงานนอกระบบ
รูปโดย: Paula Bronstein/Getty Images Reportage

ในตลาดที่เป็นผู้ชายจะค่อนข้างสูงกว่า โดยคิดเป็นร้อยละ 25 ถึง 29 เทียบกับจำนวนประมาณร้อยละ 22 ของแรงงานดังกล่าวใน

ตารางที่ 5: อัตราส่วนสถานภาพการจ้างงานแบ่งตามอาชีพและเพศ : กรุงเทพมหานคร												
กรุงเทพมหานคร	ผู้หญิง				ผู้ชาย				รวมทั้งสิ้น			
	นายจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	ช่วยธุรกิจครัวเรือน	ลูกจ้าง	นายจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	ช่วยธุรกิจครัวเรือน	ลูกจ้าง	นายจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	ช่วยธุรกิจครัวเรือน	ลูกจ้าง
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	4.5	55.8	29.1	10.6	16.9	57.0	15.6	10.5	11.1	56.5	21.9	10.5
ผู้ซบซึ้งจักรยานยนต์รับจ้าง	-	100.0	-	-	-	56.1	-	43.9	-	57.7	-	42.3
ผู้ค้าในตลาด	-	60.1	25.8	14.1	1.9	70.1	16.5	11.4	0.8	64.3	21.9	13.0
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	0.3	68.6	29.6	1.5	1.4	85.3	11.2	2.1	0.8	75.9	21.5	1.8

ตารางที่ 6: องค์ประกอบของกลุ่มแรงงาน แบ่งตามระดับการศึกษาสูงสุดและตามเพศ: ในกรุงเทพฯ และเขตเมืองของไทย (คิดเป็นร้อยละ)

กรุงเทพมหานคร	ผู้หญิง				ผู้ชาย				รวมทั้งสิ้น			
	ไม่มี	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา	ไม่มี	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา	ไม่มี	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ลูกจ้างทำงานบ้าน	23.8	42.7	31.3	2.2	-	18.2	71.8	10.0	17.2	36.0	42.5	4.4
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	3.1	27.5	41.6	27.8	1.1	21.7	39.4	37.8	2.0	24.2	40.4	33.4
ผู้ขับขี้อายานรับจ้าง	-	43.2	56.8	-	-	26.5	67.5	6.0	-	27.2	67.1	5.7
ผู้ชายของตามตลาด	1.6	31.0	37.5	29.9	1.7	21.5	52.6	24.3	1.6	26.8	44.2	27.4
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	1.9	49.8	38.7	9.6	4.3	44.8	40.6	10.3	3.0	47.5	39.6	10.0
เขตเมือง	ผู้หญิง				ผู้ชาย				รวมทั้งสิ้น			
	ไม่มี	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา	ไม่มี	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา	ไม่มี	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ลูกจ้างทำงานบ้าน	19.1	44.0	33.6	3.3	0.7	19.9	67.7	11.7	14.7	38.1	41.9	5.3
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	3.5	26.7	43.6	26.2	1.4	20.8	44.8	33.0	2.5	23.8	44.2	29.5
ผู้ขับขี้อายานรับจ้าง	2.2	42.5	43.1	12.2	0.7	31.4	62.2	5.7	0.8	31.8	61.4	6.0
ผู้ชายของตามตลาด	3.5	30.8	45.0	20.6	2.0	24.3	53.9	19.7	2.9	28.0	48.9	20.2
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	2.1	44.2	42.7	11.0	3.8	39.7	46.0	10.4	3.0	42.0	44.3	10.7

กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ สัดส่วนของผู้ชายที่จัดอยู่ในสถานภาพลูกจ้างในเขตเมืองและทั่วทั้งประเทศจะต่ำกว่าเล็กน้อยด้วย

การศึกษา

ประชากรในประเทศไทยมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง และมีอัตราการรู้หนังสือร้อยละ 93 แต่ลูกจ้างทำงานบ้านในเขตกรุงเทพมหานครเกือบหนึ่งในสี่และอีกร้อยละ 19 ในเขตเมืองไม่ได้เรียนหนังสือ (ตารางที่ 6) ลูกจ้างทำงานบ้านผู้หญิงในกรุงเทพมหานครร้อยละ 43 และร้อยละ 44 ในเขตเมืองจบชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ส่วนลูกจ้างทำงานบ้านผู้ชายมีระดับการศึกษาสูงกว่ามาก กล่าวคือ ร้อยละ 72 ในเขตกรุงเทพมหานครและร้อยละ 68 ในเขตเมืองจบชั้นมัธยมศึกษา ผู้ขับขี้อายานยนต์รับจ้างจะมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง สำหรับระดับการศึกษาที่สำเร็จของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร กลับอยู่ในระดับต่ำ ผู้หญิงร้อยละ

ละ 2 ไม่ได้รับการศึกษา ในขณะที่อีกร้อยละ 50 ที่สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษา ส่วนผู้ชายร้อยละ 4 ไม่ได้รับการศึกษาและอีกร้อยละ 45 ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ในเขตเมือง ตัวเลขร้อยละของผู้หญิงและผู้ชายที่ไม่ได้เรียนหนังสือเท่ากันกับอัตราในกรุงเทพมหานคร แต่หาบเร่แผงลอยในเขตเมืองสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาน้อยกว่าในกรุงเทพมหานคร และหาบเร่แผงลอยในเขตเมืองสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมมากกว่าในกรุงเทพมหานคร

ผู้ค้าในตลาดมีอัตราการสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาค่อนข้างสูง กล่าวคือ ผู้ค้าในตลาดเพศหญิงร้อยละ 30 ใน

ธาดากร สุทธิพรเป็นสมาชิกของเอนเน็กซ์ประเทศไทย ชายพลผลิตจากสวนที่ชุมชนร่วมกับดูแล งานนี้ทำให้อาการมีความมั่นคงทางรายได้และอาหารผู้หญิงเกือบทั้งหมดในภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยล้วนเป็นแรงงานเอกรูป
รูปโดย: Paula Bronstein/Getty Images Reportage

กรุงเทพมหานครและร้อยละ21 ในเขตเมืองสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนผู้ค้าในตลาดเพศชายร้อยละ 24 ในกรุงเทพมหานคร และร้อยละ 20 ในเขตเมืองสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผู้รับงานไปทำที่บ้านก็สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาค่อนข้างสูงเช่นกัน กล่าวคือ ผู้รับงานไปทำที่บ้านเพศหญิงร้อยละ 28 ในกรุงเทพมหานครและร้อยละ 26 ในเขตเมืองที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนในกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านเพศชายในกรุงเทพมหานครมีร้อยละ 38 และร้อยละ 32 ในเขตเมืองที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับระดับการศึกษาของแรงงานเหล่านี้ทั่วทั้งประเทศจะอยู่ในระดับเดียวกับแรงงานในเขตเมือง

ชั่วโมงการทำงาน

แรงงานส่วนใหญ่ในสาขาอาชีพเหล่านี้ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

วิบูลย์ศรี วงศ์สร้อยมณีตัดเย็บเสื้อผ้าแล้วเอาไปขายที่ตลาดใกล้บ้าน
รูปโดย:Paula Bronstein/Getty Images Reportage

ตารางที่7: ชั่วโมงการทำงาน/สัปดาห์แบ่งตามอาชีพและเพศในกรุงเทพมหานคร เขตเมืองของไทยและประเทศไทย(คิดเป็นร้อยละ)

กรุงเทพมหานคร	ผู้หญิง			ผู้ชาย		
	<35 ชม.	35-40 ชม.	>40 ชม.	<35 ชม.	35-40 ชม.	>40 ชม.
ลูกจ้างทำงานบ้าน	4.1	6.5	89.4	2.1	29.8	68.0
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	3.1	12.2	64.7	3.6	20.6	75.8
ผู้ขับขี่จักรยานรับจ้าง	-	-	100.0	0.4	7.8	91.9
ผู้ชายของตามตลาด	6.0	12.2	81.8	0.7	17.1	83.2
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	4.7	22.4	72.9	0.8	17.6	81.6
เขตเมือง	ผู้หญิง			ผู้ชาย		
	<35 ชม.	35-40 ชม.	>40 ชม.	<35 ชม.	35-40 ชม.	>40 ชม.
ลูกจ้างทำงานบ้าน	9.7	10.8	79.4	8.2	24.0	67.7
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	5.8	14.6	79.6	5.2	15.8	79.0
ผู้ขับขี่จักรยานรับจ้าง	1.2	5.8	93.0	1.0	10.3	88.8
ผู้ชายของตามตลาด	9.5	18.3	72.3	7.2	19.4	73.3
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	9.5	23.2	67.34	6.9	22.0	71.1
ประเทศไทย	ผู้หญิง			ผู้ชาย		
	<35 ชม.	35-40 ชม.	>40 ชม.	<35 ชม.	35-40 ชม.	>40 ชม.
ลูกจ้างทำงานบ้าน	13.5	11.2	75.3	11.1	23.7	65.2
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	7.5	16.8	76.6	6.9	16.9	76.2
ผู้ขับขี่จักรยานรับจ้าง	6.0	5.6	88.2	1.2	11.1	87.7
ผู้ชายของตามตลาด	2.1	20.6	68.1	10.2	20.1	69.7
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	1.9	22.5	63.9	8.9	22.1	69.0

ทั้งสามแห่ง ทำงานกันเกินกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ตารางที่ 7) ผู้หญิงมีแนวโน้มจะมีชั่วโมงการทำงานเท่าและมากกว่าผู้ชายด้วยซ้ำไปในงานบางประเภท เช่น ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างและลูกจ้างทำงานบ้านหญิงจะมีชั่วโมงการทำงานนานกว่าผู้ชายในทั้งสามพื้นที่ ในกลุ่มผู้ทำการผลิตที่บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ชายร้อยละ 76 และผู้

หญิงร้อยละ 65 ทำงานมากกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในเขตเมืองและทั่วประเทศ ชั่วโมงการทำงานของผู้หญิงและผู้ชายยาวนานพอกัน ในจำนวน 5 สาขาอาชีพนี้ แรงงานในกรุงเทพมหานครโดยทั่วไปจะมีชั่วโมงการทำงานนานกว่าแรงงานในเขตเมือง ในขณะที่แรงงานรวมทั้งประเทศมีภาพรวมชั่วโมงการทำงานน้อยที่สุด

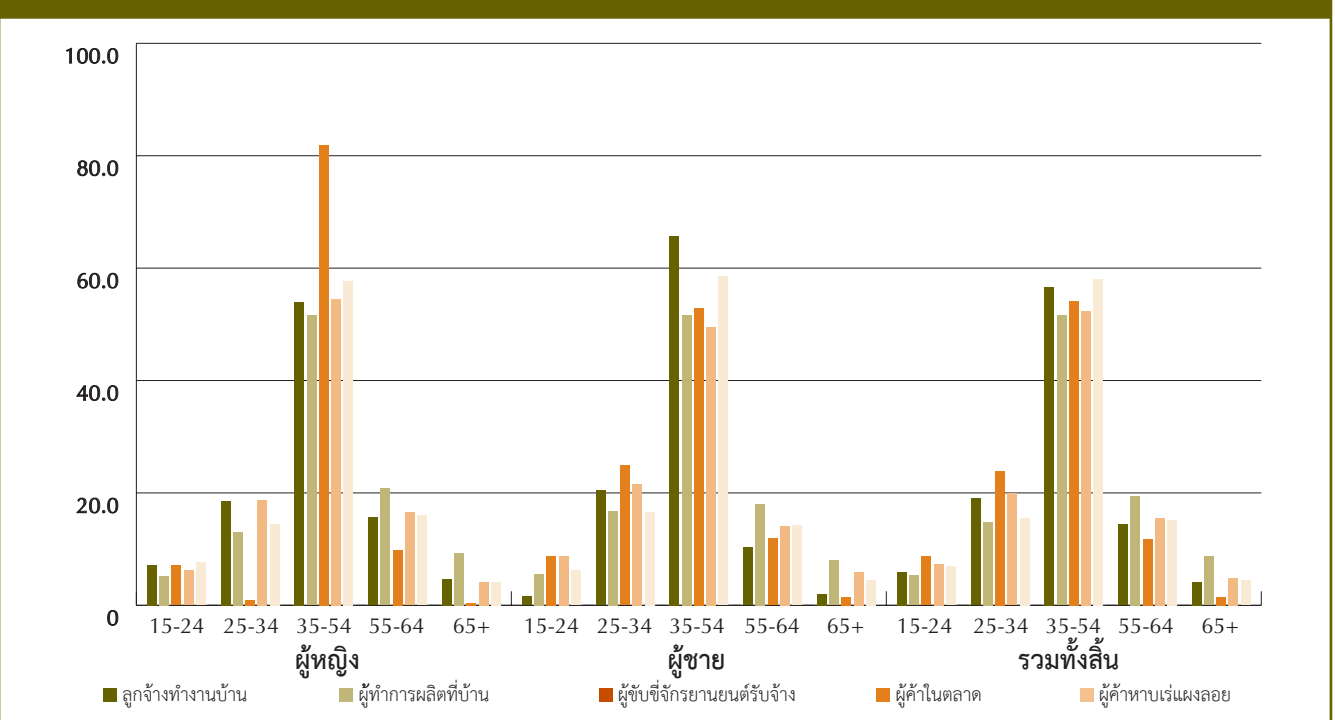
อายุ

ในเขตเมือง แรงงานส่วนใหญ่ในแต่ละสาขาอาชีพเหล่านี้อยู่ในช่วงอายุที่มีการจ้างงานสูงสุด คือระหว่าง 35 – 54 ปี (แผนภูมิที่ 1) สำหรับในทุกอาชีพโดยรวม การทำงานของแรงงานอาจเริ่มตั้งแต่อายุยังน้อยและทำต่อเนื่องไปจนอายุมากขึ้น ในแต่ละอาชีพจะมีผู้หญิงร้อยละ 5-8 ที่อายุอยู่ระหว่าง 15-24 ปี และร้อยละ 9 ของผู้หญิงที่ทำการผลิตที่บ้านมีอายุ 65 ปีหรือมากกว่านั้น ในขณะที่ร้อยละ 4-5 ของแรงงานในวัยนี้ทำอาชีพอื่น ยกเว้นผู้ขับซึร์ลจักรยานยนต์รับจ้างที่เกือบทุกคนอายุต่ำกว่า 65 ปี สำหรับแรงงานผู้ชาย มีเพียงร้อยละ 2 ของลูกจ้างทำงานบ้านเท่านั้นที่มีอายุ 15-24 ปี ในขณะที่ร้อยละ 9 ของแรงงานในกลุ่มอายุนี้นี้ทำงานอาชีพอื่น ในจำนวนผู้ชายที่อายุ 65 ปีและมากกว่านั้น มีเพียงไม่กี่คนที่ทำงานบ้านหรือขับซึร์ลจักรยานยนต์รับจ้าง ในขณะที่ผู้ชายที่อายุมากขึ้นร้อยละ 5-8 ทำงานอาชีพอื่น รูปแบบการจ้างงานแบ่งตามช่วงอายุจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งในกรุงเทพมหานครและทั่วประเทศ

ภาคอุตสาหกรรม

ในกลุ่มอาชีพต่างๆ มีเพียงผู้ทำการผลิตที่บ้านเท่านั้นที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจอื่นที่มีใช้ภาคการค้าและบริการ เมื่อพิจารณาจากทุกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แล้ว ผู้หญิงและผู้ชาย ประมาณร้อยละ 26 ของผู้ทำการผลิตที่บ้านเท่านั้นที่อยู่ในภาคการผลิต ในขณะที่ร้อยละ 74 อยู่ในภาคการค้าและบริการ ในขณะที่แรงงานหญิงในประเทศไทยร้อยละ 30 อยู่ในภาคการผลิตและร้อยละ 70 อยู่ในภาคการค้าและบริการ

แผนภูมิที่ 1: กลุ่มแรงงานในเขตเมือง แบ่งตามอายุและเพศ (คิดเป็นร้อยละ)

แรงงานนอกระบบจำนวนมากในไทยเริ่มทำงานตั้งแต่อายุยังน้อย และทำต่อเนื่องไปจนอายุเกิน 65 ปี
รูปถ่าย: Pailin Wedel

การบาดเจ็บจากการทำงาน

มีรายงานการบาดเจ็บจากการทำงานจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 20) และในเขตเมือง (ร้อยละ 15) มากที่สุด แต่ในภาพรวมระดับประเทศผู้ทำการผลิตที่บ้าน (ร้อยละ 13) มีแนวโน้มรายงานการบาดเจ็บจากการทำงานมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 12 ของผู้ค้าหาบเร่แผงลอย (ตารางที่ 8) ในงานทุกประเภทและทุกที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ มีแนวโน้มรายงานการบาดเจ็บจากการทำงานของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเป็นอาชีพที่มีแนวโน้มมากที่สุดที่จะรายงานการบาดเจ็บจากการทำงานในพื้นที่ใจกลางเมืองในประเทศไทย
ภาพโดย: Pailin Wedel

ตารางที่ 8 : กลุ่มแรงงานที่รายงานการบาดเจ็บจากการทำงานในกรุงเทพมหานคร ในเขตเมืองและทั่วประเทศ แบ่งตามเพศ (ร้อยละ)

	ร้อยละของแรงงานในกรุงเทพมหานครที่รายงานการบาดเจ็บจากการทำงาน			ร้อยละของแรงงานในเขตเมืองที่รายงานการบาดเจ็บจากการทำงาน			ร้อยละของแรงงานทั่วประเทศที่รายงานการบาดเจ็บจากการทำงาน		
	หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น	หญิง	ผู้ชาย	รวมทั้งสิ้น
ลูกจ้างทำงานบ้าน	6.5	7.3	6.8	5.6	7.7	6.1	5.2	6.6	5.5
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	8.8	10.5	9.7	11.3	11.9	11.5	12.8	13.5	13.1
ผู้ขับซีจี้จักรยานรับจ้าง	-	10.2	9.9	0.9	9.4	9.0	0.7	9.1	8.7
ผู้ชายของตามตลาด	3.3	6.5	4.7	7.0	7.3	7.1	7.4	7.1	7.3
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	18.2	21.7	19.7	13.6	17.0	15.2	11.4	13.2	12.2

เกี่ยวกับผู้เขียน:

วิสนีย์ พูลทรัพย์ ผู้เชี่ยวชาญสิทธิแรงงานของสำนักงานสิทธิแห่งชาติ ประเทศไทย
 โจแอนน์ วาเน็ค ปริกษาอาวุโสด้านสิทธิของ WIEGO
 ฟรังซัวส์ คาร์เร ผู้อำนวยการโครงการสิทธิของ WIEGO

เกี่ยวกับ WIEGO เป็นเครือข่ายนักวิชาการและคณะทำงานเพื่อแรงงานหญิงในเศรษฐกิจนอกระบบระดับโลก ที่เน้นการสร้างความเป็นอยู่ในอาชีพให้แก่แรงงานผู้ยากไร้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงในเศรษฐกิจนอกระบบ เราเชื่อว่าแรงงานทุกคนควรมีโอกาสและสิทธิทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน WIEGO สร้างความเปลี่ยนแปลงด้วยการพัฒนาศักยภาพขององค์กรของแรงงานนอกระบบ ขยายฐานความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ และผลักดันนโยบายในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก เชิญเยี่ยมชมเว็บไซต์ WIEGO ได้ที่ www.wiego.org

รายงานสรุปเชิงสถิติของ WIEGO 1) ให้ข้อมูลเชิงสถิติเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบและแรงงานนอกระบบประเภทต่างๆในรูปแบบที่เข้าถึงได้ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศและระดับเมือง หรือ 2) อธิบายวิธีการเก็บรวบรวม การทำตาราง และหรือการวิเคราะห์สถิติดังกล่าว